

СЕЉАК.

ГОДИНА VI.

ИЛУСТРОВАНИ НЕДЕЉНИ ЛИСТ

3. ЈУЛИЈА.

Н. С. А. Д.

за целокупну економију, умјетност и обртност.

1867.

Годишња предплата:
у Аустрији 5 фор.

Издаје и уређује: *Др. Ђорђе Радић.*

Годишња предплата:
у Србији 50 гр. ч.

Илази сваког понедељника на по табак и доноси илустрације и прилоге. Овогодишњи предбројници добивају на дар књигу: ВОБА при ГАЗДОВАЊУ.

Бр. 27.

Предплата се шаље уреднику „Сељака“ у Н. Сад, али се може предплатити и код уредништва „Напредка“ и „Данице.“ У Београду код књижара г. В. Валожића.

О дубоком орању.

Добро обрађивање земље је главни услов за добро успјевање на њој посејаног биља. Од туда и долази то, да једна њива, која је 8 палаца дубоко узорана, много красније биље одгаја, него ли та иста њива, кад би само 4 палца дубоко узорана била. То ми свуди можемо видети, гди се њиве од баштована за зелен приправљају и ашовом копају. Од малене њивице, можеш оваким обрађивањем много више добити, нежели од једне веће њиве, која је овлаж урађена. Доста је већ покушавано и доказано, да се дубљим орањем много и у већем газдовању добива, а сад се земља тим пре дубље орати може, што већ и плугова за тај посао имамо. Земље су данас истина скупе, ал се онај, за обрађивање употребљени капитал стоструко исплаћује, кад се земља као што треба уради; ово што више од наше земље добивамо, није увек узрок већа цена оне плодиле — то је редак случај — него је већа множина, која је са боље урађене њиве добивена.

Приљезни и марљиви раденика је увек било, а има их и данас, који своју, и повећу баштицу ашовом прекопају; жетва је са такове земље много боља, него да су њиву своју плугом преорали. Такови

примера има много, особито тамо, гди је земља близу села.

У великом се неможе земља ашовом прекопавати, али се може са плугом то учинити, само треба добар, за дубоко орање устројен плуг и добра јака марва.

Број оних, који за земљом и газдовањем теже, умножава се сваки дан све већма; а простор земље се не увеличава; зато се морају многи млади почетници у газдовању са мањим њивама задовољити, јер се веће не могу добити, а и средства која имају, нису за издржавање већег добра довољна. Дубљим орањем је човек у стању мањи газдашаг увећати. Мера овога већања неможе се по простору, али се може по кубичном — тјеловном — садржају ораће земље дубљим орањем опредјелити. То је бар лако поњати, да један комад земље, који је само 4 палца дубоко узоран, само у пола толико раздробљене и за успјевање биља приуготовљене земље има, неголи тај исти комад, који је 8—10 палаца дубоко узоран; зато ће та земља у последњем случају више и рађати моћи од прве. Од природе добра земља, која је и на две стопе дубоко од природе добра, даје се лако и обичним плугом, пак онда подривачем дотерати; од такове се земље немаш ни онда ништа

бојати, да ће посејаном биљу шкодити, ако ју 2—3 палца и испод обичне оранице заватиш, само ако преко зиме у грубој бразди остане, те се смрзавањем и крављењем издоби — ту је и сама природа за добро успјевање на њој посејаног биља приуготови. Са већом пажњом се мора предузимати дубље орање оне земље, које је здравица неплодна. Такове су земље: глина, чиста и помешана са шљунком, кремењача и песак, смољача и шарун итд. Увеличавање оранице — дубље орање — је на овим земљама тешко и зактева много времена, али је после за дуго добра. Тај се посао овако предузети мора:

Гди се обично такове земље 3, 4—5 палца ораде, мора се поправљање с' јесени предузети, и то у 2 палца дубље. Овде се подривач не може употребити, јер ће наићи на препоне на гдикоји мести. Обичан плуг, а особито гвозден, са јаком стоком, чини врло добре услуге, изоре неплодну земљу од оздо горе, те је тако преко зиме мразеви издоби. Тако узорана земља, даје се с' пролећа, како се мало исуши, лепо и красно предрљати. Сад се на овој земљи или кромпири, репа итд. посеје, или се остави под угар.

У првом случају, дакле ако оћеш кромпир да посејеш, мораш на ту њиву после дрљања ђубре извести, подорати и кромпире мотиком сејати; или се земља после орања предрља, загртачем (Häufelplug) балвани направе — као и. пр. у винограду — пак се онда по балвану мотиком кромпир посеје. Овај је последњи начин бржи. Редови су ту правилнији, него онде, гди се кромпир за плугом у бразду сеје. Сљедећи су послови као и обично: са мотиком се редови праше кад време дође, а са загртачем се доцније једном загрну.

У другом случају, гди се земља под угар остави, мора се после дрљања у пролећу, кад су други послови свршени, то јест кад си све посејао, на ново преорати, ал онда, кад земља није ни влажна, ни превише сува. Ако си је у јесен 6 палца дубоко узорао, сад је ори само 4 палца дубоко, да од пређе обрађене и дотеране земље 2 палца доле на миру остане; недотерана ће се земља после са дотераном боље измешати. После 3 недеље настане треће орање са целом дубљином од 6 палца. После тога се земља предрља, ђубре на њу изнесе и само 4 палца дубоко подоре. Ако је с' овим и другима пословима већ крај месеца августа приспео, онда се пшеница посеје месеца септембра, са екстирпатором (види „Вођу при газдовању“ стр. 36. фиг. 7.) заоре и дрљачом предрља. Искуство ће после сваког уверити, да ће ту пшеница увек сталнија и јача бити, него да је на фришко узораној земљи посејана; јер се на фришко узораној земљи жито тако не бокори, као на оној, онако као што је напред речено узо-

раној земљи. Ако би ти њу јошт једанпут, од прилике 14 дана пре сејања, преорати могао, то ти савјетујем да учиниш; пређе подорано ђубре доћи ће тиме опет горе, пак ће се дрљањем по усеву лепо и једнако поделити. Баш то и чини екстирпатор, пак га зато и употребити треба.

Кад би ми од једаред много неплодне земље од оздо покренули и подигли, и не као што сам горе рекао полагао тај посао извршивали, онда би три године једно за другим хрђаву жетву имали. Био газдалук мали или велики, то се може и мора дубље орање постепено предузимати. Најбоље се то извршити даје, кад се цела земља на више делова подели, пак полагао сваке године по један део за себе поправља. Онде увек треба започети, гди је угар остављен, или гди се кромпир, репа итд. оће да сеје. Кад си већ једном све делове тако прешао, а ти можеш на ново опет тај исти посао предузети по оним правилима, која сам ти горе навео. На тај начин можеш земљу твоју поправити без велика труда и трошка, па ма и најгора била, те од ње богате жетве имати. Што се тога тиче, шта, и како на тој дубље узораној земљи да сејеш, нека ти ово за правац служи:

1. На кромпир: јечам са детелином (види „Вођу“ стр. 138.); на пескуљи раж или наполицу.

2. На угари: пшеницу, пак онда какву летину са детелином.

Колико дубоко земљу преорати смеш, ту се не да у обште рећи, јер ту много од положаја и састава здравице зависи. Ту мораш старо сељачко правило употребити: „У сваком комаду земље има мере и цјели, и на послетку опредјелене границе!“ —

На већ дотераној земљи, гди је ораница већ 7—9 палца плодна, расте свако економско биље, при ваљаном обрађивању и правилном гнојењу.

Дубље од 8—9 палца не може се код нас, при овим околностима орати, јер за дубље орање треба и више времена и много снаге.

Поступање с' раним кромпиром

Одма у почетку мога економског деловања, примјетим, да су при вађењу раног кромпира, многи малени кромпири на лози остали, који су неупотребљени бачени, јер нису остављени у земљи јошт мало да сазру. То је мене немало дирнуло. Пре може бити 10 ил' 12 година падне ми на ум, да покушам, дал' се неби овоме помоћи могло, и ја узмем, кад је време приспело да се кромпири ваде, то јест, кад су за јело дозрели били, веће кромпире са жиле, без да сам жиле и најмање повредио. Тако сам радио са сваким редом, а лозу са малим кромпиром сам опет затрпао као и пре. Неколико

дана испрва је куњала лоза, ал се после лепо подигла, а кад се по природи после 6—8 недеља лоза осушила, дам као обично кромпир повадити и добијем толико исто кромпира као и први пут, кад сам руком вадио. Ја сам дакле подпуно две жетве имао, пак сам тако по вишегодишњем искуству до тога уверења дошао, да се, ако је година поле угодна, дупло кромпира добити може. То су ме особито увериле године 1856, 57, 58 и 59.

Почем сам ја прошле године са једнога јутра за 100 фор. кромпира продао, које сам на горепоменути начин са руком повадио, повадим месеца септембра и онај други, што је пре шест недеља мален у земљу опет затрпан, пак и од њега добијем толико исто кромпира, само је кромпир појефтинио, те сам од овога другога само 65 ф. добити могао. Јошт и то морам примјетити, да су они модри рани кромпири бољи за тај посао, јер су у жили чвршћи.

Л. П.

Средство против бедренице.

(Milzbrand.)

„Landwirthschaftliches Centralblatt für Sachsen“ доноси једно средство против бедренице, које му је један дописник из Русије, где та болест чешће влада, саопштио. Он овако вели: Кад је говедар године 1866. у јесен терао бика на бунар, одједаред се марвинче разболе и угине. Касанин тога добра мораде бика распарати, да види шта је. Знаци су били сви ту. Ал најжалостнији доказ, да је бик занста од бедренице угинуо, показа се на нагло обољелом касану, дуж чије је руке мокраћа од обољелог бика текла, кад га је парао. Онако као опаљена места покриваше већ другог дана целу руку његову, и само га је чврстоћа његова и мучно лечење од смрти сачувало. За кратко време после првог бика угине и други бик и 6 крава. И седма се крава јако разболе, и већ је било да угине, кад случајно један сељак наиђе, те газди рекне, како је он своја два коња од те боље излечио, и то тиме, да је дебелом иглом између два ребра убо. Сад гди је ту је! од краве већ и тако ништа нема, мишљаше они; хајд и то да покушају; њу убоду тако исто међу два ребра, и на једанпут почне из ње куљати нека смрад, и крава за кратко време после тога оздрави. После ње разболу се јошт 22 комада говеда и тим лечењем није ни једна угинула. На једном суседном добру разболу се једном сељаку 9 комади крава, 7 су излечене, а 2 су угинуле због тога, што се није могло на брзо игле наћи. (Игла мора бити дебела као од прилике гушчије перо.) Код оваца овај начин лечења непо-

маже. Бедреница је по њемачком: запалење слезине.

О црвеној мокраћи код говеда.

Један од већи газда у ческим равницама, приповедаше ми о овој мокраћи следеће:

На добру кнеза Лихтенштајна појављивало се ово црвено мокрење код говеда сваке године, и то, кад се стока неко време на пашу изтеривала. Ја сам истраживао узрок овој болести, јер сва до сада употребљавана средства непомогаше, пак нађем, да је стока само онда црвено мокрила, кад је на известном комаду пашњака пасла. Тај је комад наше био мочаран и растла је на њему трава „стежа“ (срчани корен, *Tormentilla erecta*). Како није стока на ту пашу ишла, није ни црвене мокраће било. Ја сам дакле сасвим закључити могао, да је говече само зато црвено покрило, што је цвета од стеже јело. И то сам јошт примјетио, да је црвена мокраћа онда долазила, кад је та трава цветала. Како сам ја моју стоку од те црвене мокраће лечио? Изкопао сам жиле од те траве, осушио сам је, опрао и у пра стучао, пак онда сваки дан два пута по малу кашикицу у води пре или после рањена оболелој стоки давао, и са свим сам је излечио.

Тога биља има и код нас по ливадама.

Кад видиш дакле да ти стока црвено мокри, а ти купи у апотеци:

Tormentillwurzel-Pulver

за 10—12 новчића, пак подај оној стоки, која црвено мокри. Ово није опасна боља, ал је немило видети такову стоку.

Да жабе из подрума и штала растераш.

Непријатно је видети у штали и подруму жабе; дакле како ћеш их се курталисати? Узми разбијене црепове или мале обичне чинијице, мети у њи катрана, пак те катраном напуњене црепове или чинијице онде мети, гди видиш да се жабе највише задржавају. Од смрада ће се све разбећи.

Да црни лук дуго сачуваш.

Повађен лук држи најпре на сувом тавану, да се добро осуши, али пре мразева снеси га у топлу собу, повежи у венце, тури у цакове и држи га близу топле пећи. Лук може сила врућине поднети, и што је топлије, тим се дуже одржи. На ладноћи и влаги часком проклија и труне.

Зимска вика.

Што се летња, обична вика по многим местима све мање и мање сеје, то је зато, што је зрно скупо, и што се онда за зелену пићу употребити може, кад обично и друге пиће већ довољно има, те се зато вредност зимске вике све више и више припознаје.

Зимска се вика мало са зимњом ражи помешана сеје, и то мало пре, него што се обично раж сеје, и тако брзо успјева, да се већ у првој половини месеца априла за пићу употребити може, а то је време, гди друге зреле пиће нема.

Будући да ове године није свиди детелина успјела тако, да се могла у половини месеца маја стоки давати, а да јој нешкоди, то се од зимње вике већ пре четир недеље зрела пића добила, а њива се после ње за други летњи усев употребити могла.

Економ један, који је на моју препоруку ову вику сејао, имао је ове године довољно пиће, те је могао 3 ланца своја посејане вике продати, и добио је по ланцу 60 фр., — зацело леп приход од оне плодине, која је само преко зиме на њиви лежала!

Soeben erschien in dritter und veränderter Auflage :

Das Buch für den Landmann.

Anleitung zu dem einträglichsten Betriebe
der Landwirthschaft.

Von

Dr. William Löbe,

Redacteur der Illustrierten Landwirthschaftlichen Zeitung.

Mit 102 Abbildungen.

2 Bände brosch. 1 Thlr. — El. geb. 1 Thlr. 7½ Sgr.

I. Theil apart: **Ackerbau.** Mit 48 Abbildungen. 15 Sgr.

II. Theil apart: **Viehzucht.** Mit 54 Abbildungen. 15 Sgr.

Wir besitzen über die Landwirthschaft Hand- und Lehrbücher genug, dennoch wird diese Arbeit nicht überflüssig erscheinen, wenn man erwägt, daß gerade diejenigen Werke, welche man für die besten ansieht, für die große Menge der Landwirthe zu gelehrt sind. Für den wichtigsten Stand im Staate, für den ehrenwerthen Landmannstand, für den kleineren Landwirth in Dorf und Stadt, für den „Bauer“ ist ein bündiger, allgemein verständlicher, dem gegenwärtigen Zustande der Landwirthschaft Rechnung tragender „Leitfaden zum zweckmäßigsten und einträglichsten Betriebe der Landwirthschaft“ ein wahres Bedürfnis gewesen. Daß der Verfasser seine Aufgabe glücklich gelöst hat, dafür spricht das nach Verlauf von 2 Monaten bereits nöthig gewordene Erscheinen einer dritten Auflage, und ist dies wohl der beste Beweis für die praktische Brauchbarkeit des Buches.

Verlag der Reichenbach'schen Buchhandlung in Wittenberg
und Leipzig.

Може се у свакој књижари наручити.

J. G. Ausfeld

Kunst- u. Handelsgärtner

in Arnstadt (Thüringen.)

препоручује своје велико стовариште лепи и прави

ХАРЛЕМСКИ ЛУКОВА

од зумбула, лале и зеленкаде; даље: жабљака, овчијег руна, перуникке, крина итд.

На писмено зактевање послаћу сваком мој цјеновник.

Лукови долазе из Харлема у почетку месеца септембра, ал молим, да се код мене наручи до
конца јулија,
како ћу сваког задовољити моћи.

КОРНАЈБУРГСКИ

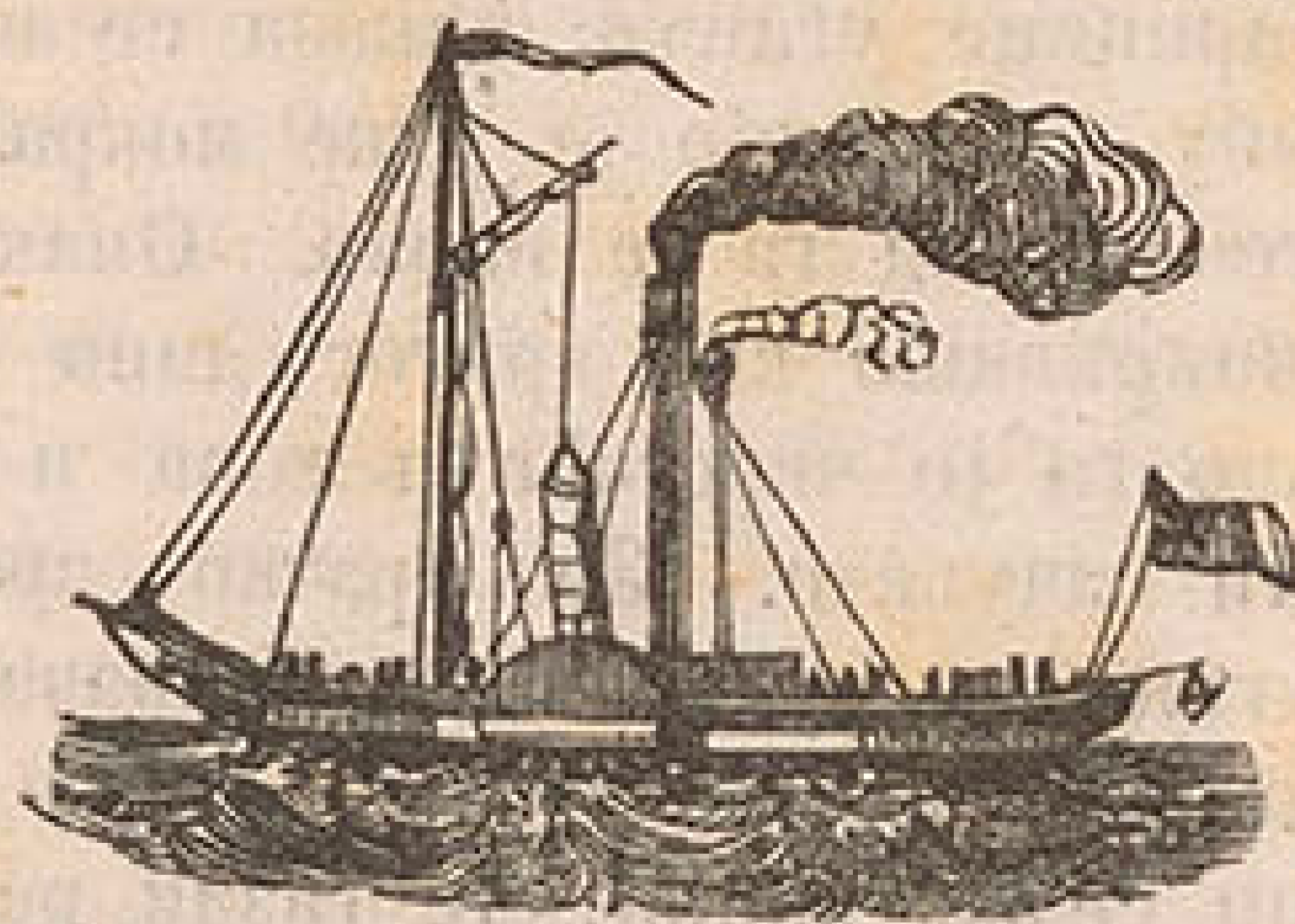
МАРВЕНИ ПРА

ЗА КОЊЕ. ГОВЕДА И ОВЦЕ.

Може се добити у НОВОМ САДУ код

Г. Ф. ШРАЈБЕРА.

Прво и. кр. Паробродско Друштво.

Н. Сад — Земун: уторн. и недеља 6 с. у јутру.
Н. Сад — Оршава: среда 12 с ноћу.
Н. Сад — Пешта: пон., среда, суб. пол. 3 у јут.
Земун — Сегедин: недеља у 6 сати у јутру.
Сегедин — Земун: среда и субота у јутру.
Сисак — Земун: уторник у јутру.
Земун — Сисак: петак у јутру.
Београд — Градиште: уторник и суб. у јутру.
Београд — Оршава: четвртак у јутру.
Шабац — Београд: понед. среда и суб. у јутру.
Оршава — Градиште: петак у подне.
Градиште — Београд: суб. пон. и среда ујутру.
Београд — Шабац: нед. уторн. и пет. у јутру.

Печатња Игњата Фукса у Новом Саду.